

Sygn. akt IV KO 86/16

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 21 marca 2017 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Michał Laskowski (przewodniczący)

SSN Henryk Gradzik

SSN Przemysław Kalinowski (sprawozdawca)

Protokolant Anna Kowal

w sprawie z wniosku **M. P. F.**

po rozpoznaniu w Izbie Karnej na posiedzeniu

w dniu 21 marca 2017 r.

wniosku pełnomocnika T. Z. F. P., M. Ś. i A. F. S. o wznowienie postępowania

w przedmiocie zadośćuczynienia za krzywdę wynikającą z tymczasowego

aresztowania, zakończonego prawomocnym wyrokiem Sądu Apelacyjnego w (...) z

dnia 22 stycznia 2009 r., sygn. akt II AKa (...),

na podstawie art. 540 § 2 k.p.k.

1. wznowia postępowanie w sprawie zakończonej prawomocnym wyrokiem Sądu Apelacyjnego w (...) z dnia 22 stycznia 2009 r., sygn. akt II AKa (...) i uchyla tenże wyrok w części, w jakiej utrzymano w mocy wyrok Sądu Okręgowego w K. z dnia 29 września 2008 r., sygn. akt III Ko (...) w zakresie, w jakim oddalono wniosek M. P. F. o zadośćuczynienie, a nadto wymieniony powyżej wyrok Sądu Okręgowego w K. w części oddalającej wniosek M. P. F. o zadośćuczynienie (pkt 2 wyroku) i

w tym zakresie przekazuje sprawę do ponownego rozpoznania Sądowi Okręgowemu w K.,

2. zarządza zwrot opłaty w kwocie 150 (sto pięćdziesiąt)zł uiszczonej przez T. Z. F. P. od wniosku o wznowienie postępowania.

UZASADNIENIE

Sąd Okręgowy w K. wyrokiem z dnia 29 września 2008 r, sygn. akt III Ko (...), na podstawie art. 8 ust. 1, 1a i art. 13 ustawy z dnia 23 lutego 1991 r. o uznaniu za nieważne orzeczeń wydanych wobec osób represjonowanych za działalność na rzecz niepodległego bytu Państwa Polskiego (Dz. U. Nr 34, poz. 149 z późn. zm. – dalej określanej, jako ustawa lutowa), zasądził od Skarbu Państwa na rzecz M. P. F. kwotę 10.000 zł tytułem zadośćuczynienia za krzywdę wynikającą z tymczasowego aresztowania w okresie od 6 marca 1984 r. do 17 lipca 1984 r. w toku postępowania Ds. (...) Prokuratury Rejonowej w S. prowadzonego w związku z działalnością wnioskodawczyni w podziemnych strukturach NSZZ S. Pracowników Oświaty i Wychowania. Tym samym wyrokiem oddalono w pozostałym zakresie wniosek M. P. F., która wystąpiła o zasądzenie na jej rzecz kwoty 25.000 zł.

Powyższe rozstrzygnięcie było następnie przedmiotem kontroli odwoławczej, w wyniku której Sąd Apelacyjny w (...) wyrokiem z dnia 22 stycznia 2009 r., sygn. akt II AKa (...), utrzymał w mocy zaskarżony wyrok Sądu I instancji.

Obecnie, pełnomocnik T. F. P., M. Ś. i A. F. S. , będących zstępnymi M. P. F., która zmarła w dniu 13 lipca 2011 r. (k. – 42 akt SN), wystąpił z wnioskiem o wznowienie postępowania w przedmiotowej sprawie na podstawie art. 540 § 2 k.p.k. Jest to konsekwencja wyroku Trybunału Konstytucyjnego z dnia 1 marca 2011 r., sygn. P 21/09, w wyniku którego nastąpiła derogacja przepisów art. 8 ust. 1a oraz art. 8 ust. 1d ustawy z dnia 23 lutego 1991 r. o uznaniu za nieważne orzeczeń wydanych wobec osób represjonowanych za działalność na rzecz niepodległego bytu Państwa Polskiego w zakresie, w jakim ograniczały osobom represjonowanym możliwość dochodzenia odszkodowania i zadośćuczynienia jedynie na jednej podstawie oraz do kwoty 25.000 zł. W tej sytuacji zaktualizowała się przesłanka

wznowienia postępowania przewidziana w art. 540 § 2 k.p.k. Autor obecnego wniosku domagał się przy tym nie tylko wznowienia postępowania i uchylenia wyroków sądów obu instancji w tej sprawie „w przedmiocie zasądzenia zadośćuczynienia i odszkodowania M. P. F.” oraz przekazania sprawy Sądowi Okręgowemu w K. do ponownego rozpoznania, ale także dopuszczenia szeregu dowodów „celem ustalenia rozmiaru szkody i doznanej krzywdy”.

W pisemnym wystąpieniu, prokurator Prokuratury Krajowej poparł wniosek pełnomocnika, postulując „wznowienie postępowania sądowego” i wprost „przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania Sądowi Okręgowemu w K.”.

Sąd Najwyższy zważył co następuje.

Wniosek o wznowienie postępowania w sprawie M. P. F., co zasady, zasługiwał na uwzględnienie, ale jedynie w tej części, w jakiej Sąd Apelacyjny utrzymał w mocy wyrok Sądu I instancji w zakresie oddalającym wniosek o zadośćuczynienie ponad kwotę przyznaną w tym wyroku. Natomiast w części, w jakiej zasądzono zadośćuczynienie na rzecz wnioskodawczyni nie było podstaw do uwzględnienia obecnego wniosku i wzruszania dotychczasowych rozstrzygnięć w tej sprawie (art. 425 § 3 k.p.k.). Całkowicie przedwczesne było też podejmowanie na tym etapie, zagadnienia dowodów zaproponowanych we wniosku, co, jak się wydaje - w świetle powołanej podstawy wznowienia - powinno być oczywiste.

Przesłanką, do wznowienia postępowania w sprawie M. P. F. stał się powołany już wyżej wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dnia 1 marca 2011 r., sygn. P 21/09, który stwierdził niezgodność z Konstytucją RP przepisów art. 8 ust. 1a oraz art. 8 ust. 1d tzw. ustawy lutowej w zakresie, w jakim ograniczały osobom represjonowanym możliwość dochodzenia odszkodowania i zadośćuczynienia. Stosownie bowiem do dyspozycji art. 540 § 2 k.p.k., jeżeli Trybunał Konstytucyjny orzeknie o niezgodności z Konstytucją przepisu prawnego, na podstawie którego zostało wydane orzeczenie, postępowanie wznawia się na korzyść oskarżonego. Chodzi zatem o sytuację, gdy określony przepis prawa stanowi o sposobie rozstrzygnięcia danej sprawy, a zatem, gdy przepis ten ma wpływ na ustalony stan faktyczny i to w taki sposób, że wyznacza określone konsekwencje dla

podejmowanej decyzji procesowej (por. L. Leszczyński: Zagadnienia teorii stosowania prawa. Doktryna i tezy orzecznictwa, 2004, s. 74-75). Regulacja ta ma odpowiednie zastosowanie do wnioskodawcy występującego w postępowaniu odszkodowawczym toczącym się na podstawie przepisów kodeksu postępowania karnego.

Na gruncie art. 8 ust. 1a ustawy lutowej prowadzi to do wniosku, że podstawa wznowienia określona w art. 540 § 2 k.p.k., zmaterializuje się tylko wtedy, gdy treść przepisu zakwestionowanego przez Trybunał Konstytucyjny, będzie w realny sposób determinowała kształt orzeczenia w przedmiocie zadośćuczynienia i odszkodowania za represje związane z działalnością niepodległościową (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 26 lipca 2011 r., II KO 32/11). W niniejszej sprawie Sąd I instancji nie tylko wskazał przepisy art. 8 ust. 1 i art. 8 ust. 1a ustawy lutowej, jako przepisy stanowiące podstawę prawną rozstrzygnięcia o uprawnieniu wnioskodawczyni do zadośćuczynienia, ale przywołał tę regulację również w aspekcie, w jakim kształtowała ona granice wysokości tego zadośćuczynienia. Tymczasem, właśnie ten ostatni element, wyznaczający nieprzekraczalny kwotowy limit orzekania, został wyeliminowany w wyniku wskazanego wyżej wyroku Trybunału Konstytucyjnego.

Zauważyć przy tym od razu należy, że wprawdzie na rzecz M. P. F. zasądzono kwotę 10.000 zł z tytułu zadośćuczynienia za jej tymczasowe aresztowanie, a więc znacznie poniżej obowiązującej ówczesnie granicy ustawowej, która wynosiła 25.000 zł, ale już Sąd I instancji w swoich motywach wyraźnie nawiązał do znaczenia tego ograniczenia i jego oddziaływania na zasądzoną kwotę zadośćuczynienia. Podkreślił bowiem wprost, że w tym limicie ustawowym „*musi się poruszać, miarkując wysokość zadośćuczynienia w każdym osobniczym przypadku*”. Uzasadniając przyznaną w tej sprawie kwotę, sąd *meriti* odwołał się przy tym do przykładu innych osób pozbawionych wolności przez znacznie dłuższe okresy w związku z działalnością niepodległościową, a uprawnionych do zrekompensowania krzywd i szkód na tej samej podstawie i w tych samych granicach co wnioskodawczyni.

W świetle tych stwierdzeń sądu *meriti* nie ulega wątpliwości istnienie zależności między limitem zadośćuczynienia zasądzonego na rzecz wnioskodawczynie M. P. F., a treścią przepisu art. 8 ust. 1a ustawy lutowej, uznanego później za niekonstytucyjny. Jednocześnie, wywody Sądu Okręgowego odnoszące się do tej kwestii zdezaktualizowały się w wyniku wyeliminowania z obrotu prawnego uregulowań wyznaczających granice możliwości dochodzenia rekompensaty z tytułu pozbawienia wolności w związku z działalnością niepodległościową. W wypadku braku tych ograniczeń, które wynikały z ówczesnych przepisów ustawy lutowej, nie można więc wykluczyć innego wyliczenia zadośćuczynienia należnego wnioskodawczynie, którego podwyższenia zamierzają dochodzić jej zstępni.

Zmaterializowanie się przesłanki stanowiącej podstawę do wznowienia postępowania w sprawie M. P. F. uzasadniało podjęcie stosownej decyzji procesowej w tym względzie, a jej konsekwencją było uchylenie wyroku Sądu Apelacyjnego w (...) w tej części, w jakiej utrzymane zostało rozstrzygnięcie Sądu I instancji co do oddalenia roszczenia wnioskodawczynie – ponad wysokość zadośćuczynienia zasądzonego na jej rzecz, a także uchylenie wyroku Sądu Okręgowego w K. z dnia 29 września 2008 r, sygn. akt III Ko (...) – również jedynie w zakresie rozstrzygnięcia o oddaleniu wniosku M. P. F. w części przekraczającej przyznane zadośćuczynienie.

Przy ponownym rozpoznaniu sprawy Sąd Okręgowy w K. będzie miał możliwość wzięcia pod uwagę i uwzględnienia wszystkich okoliczności mogących mieć wpływ na określenie wysokości kwoty uznanej za odpowiednią rekompensatę za krzywdy wynikłe w związku z tymczasowym aresztowaniem M. P. F. w toku postępowania przygotowawczego prowadzonego przeciwko niej z tytułu działalności w strukturach podziemnych NSZZ S..

Jednocześnie, należy mieć na względzie, że pozostaje w obrocie prawnym ta część dotychczasowego orzeczenia, która odnosi się do zadośćuczynienia już zasądzonego na rzecz wnioskodawczynie, bowiem w tym zakresie rozstrzygnięcie nie podlegało wzruszeniu.

Trafna jest też uwaga prokuratora udzielającego odpowiedzi na wniosek o wznowienie postępowania, w której zaznaczono, że rozważania sądów obu instancji w tej sprawie skoncentrowane były na zagadnieniu zadośćuczynienia, gdyż sama wnioskodawczyni M. P. F. wystąpiła jedynie o taką formę naprawienia krzywdy wyrządzonej tymczasowym aresztowaniem.

Mając to wszystko na uwadze Sąd Najwyższy orzekł, jak w wyroku.